

Upprättare:

Årsplan 2021 – 2023 för Hållbarhetsnämnden

Nämndens uppdrag och ansvarsområden

Formellt ansvar

Hållbarhetsnämnden ansvarar för frågor kring kollektivtrafik, infrastruktur, bredband, folkhälsa och regionalt miljöarbete.

Nämndens verksamhet

Nämnden stödjer föreningar och organisationer i länet med verksamhetsbidrag inom området folkhälsa, bidrag inom miljö och klimat samt sociala investeringsmedel. För att uppnå de regionala målen krävs, förutom att fokusera på nämndens egna uppgifter, också ett aktivt ansvarstagande för helheten. Nämndens verksamhet styrs av Regional utvecklingsstrategi (RUS) Infrastrukturprogram, Länsplanen för transportinfrastruktur med dess årliga verksamhetsplan, Trafikförsörjningsprogram med dess årliga trafikplan, Folkhälsoprogram samt Åtgärdsprogram inom miljömål.

Social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet ska integreras i all verksamhet. Infrastruktur, kollektivtrafik, jämlikt och jämställt samhälle är drivkrafter och en förutsättning för att uppnå målen för hållbar regional utveckling.

Samhällsbyggande ansvar

Genom ansvaret för infrastrukturprogrammet, Länsplanen för transportinfrastruktur och regionala Trafikförsörjningsprogrammet har nämnden ett ansvar för att länets infrastruktur håller ihop och stärker hela länet.

Nämndens ansvar som kollektivtrafikmyndighet samt uppdraget att skapa jämställda och jämlika livsvillkor är en förutsättning för hållbar utveckling i Gävleborg

På så sätt är Region Gävleborg och Hållbarhetsnämnden med och bygger morgondagens samhälle för länets befolkning oavsett kön, ålder, förmågor eller bakgrund.

Politiska prioriteringar

Regionfullmäktige har fastställt politisk inriktning för Region Gävleborg under innevarande mandatperiod (Dnr RS 2019/58). Den politiska inriktningen anger övergripande mål och riktlinjer för verksamheten i Region Gävleborg och ligger till grund för budgetarbetet under mandatperioden.

I dokumentet beskrivs fyra målområden som beskriver utvecklingen i Gävleborgs län:

- Arbete och hållbar tillväxt
- Miljöansvar och hållbar utveckling
- Kunskap och kultur
- Valfärd och trygghet

Den politiska inriktningen ska bidra till dessa fyra prioriterade områden och därmed nå det övergripande målet om ett jämlikt samhälle som präglas av tolerans och mångfald och är

Upprättare:

tillgängligt och inkluderande för alla. Ett samhälle där näringslivet är konkurrenskraftigt och hållbart, där hälso- och sjukvården är tillgänglig, trygg och säker och där ett rikt och tillgängligt kulturliv ges möjlighet att växa. Social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet är grundförutsättningar för utvecklingen i länet.

Budget 2021 och ekonomisk plan 2022-2023 anger inriktningen för samtliga verksamheter i Region Gävleborg och preciserar de fyra målområdena. I årsplan för hållbarhetsnämnden anger nämnden hur man avser utveckla verksamheten för att nå de beskrivna målen.

2020 har präglats av covid-19 och Region Gävleborgs verksamhet har präglats av omställning utifrån ledstjärnan smittskydd. Inom Hållbarhetsnämndens verksamhet har främst kollektivtrafiken och förutsättningarna för den förändrats kraftigt. Inom den övriga verksamheten, där regionen i stor del har en samordnande roll, har processer försenats för att fysiska möten har försvårats. Inom kollektivtrafiken har regionen följt Folkhälsomyndighetens råd för bästa möjliga smittskydd. De genomförda förändringarna har bidragit till kraftigt minskade intäkter och ökade kostnader. Hur stor den statliga ekonomiska kompensationen blir är när denna årsplan beslutas är inte klart.

För att säkra en ekonomiskt hållbar utveckling kommer den kommande planeringsperioden att kräva ansvarsfulla politiska prioriteringar som balanserar utveckling och ekonomi på kort sikt, men även skapar utvecklingsmöjligheter på lång sikt.

Agenda 2030 för Region Gävleborg

Världen samlas just nu för att möta de utmaningar som definierar vår tid. Atmosfären värms upp och klimatet ändras för varje år som går. Klyftan mellan människor blir allt större. Möjligheten till ett gott liv påverkas allt mer av var du kommer ifrån. En miljon av planetens 8 miljoner arter riskerar att dö ut. Skogar och oceaner blir nedsmutsade och förstörda. Allt fler upplever sig inte vara delaktiga i och bidra till samhällets utveckling. Demokrati och mänskliga rättigheter ifrågasätts allt mer, över hela världen liksom i Sverige. Färre och färre personer har tillgång till en trygg egen ekonomisk försörjning. För att möta dessa utmaningar har världen enats om Agenda 2030. För att samla arbetet mot en klimatkatastrof har Parisavtalet ingåtts. EU arbetar med att minska skillnaderna i Europa och har inlett arbetet med en Europeiska grön giv. Sverige har högt ställda mål för jämställdhet och jämlikhet – Sverige ska vara ledande i genomförandet av Agenda 2030. Sverige ska också bli världens första fossilfria välfärdsland. Gävleborg måste vara en del av detta gemensamma arbete för att hitta lösningar.

De olika delarna, fossilfri energi, infrastruktur och fossilfria transporter, jämlik och jämställd hälsa samt hållbar näringslivsutveckling utgör tillsammans goda förutsättningar för morgondagens Gävleborg. Tillsammans skapar de förutsättningar för en bättre miljö, ökad livskvalitet och fler jobb. *Agenda 2030 för Gävleborgs* olika delar ska tillsammans bidra till en inkluderande omställning.

De lågt hängande frukterna för att minska fossila utsläpp är ofta koncentrerade till industrier och transportnoder. För att hela samhället ska omfattas och inkluderas i arbetet ska insatser göras i

Upprättare:

hela länet. Alla människor i Gävleborg ska gynnas av det fossilfria samhällsbygget. Alla människor i Gävleborg ska också få lika möjligheter att leva det liv de vill och vara delaktiga i samhället. En jämlik och jämställd hälsa är centrala delar av en inkluderande omställning.

Under 2021 kommer Regionfullmäktige att besluta om ett nytt Hållbarhetsprogram för organisationen. Det nya programmet är en viktig del för att få med hela organisationen i genomförandet av Agenda 2030 och för att skärpa miljöarbetet.

Vägledande för Region Gävleborgs miljöarbete är de nationella miljömålen, där Gävleborg ska leva upp till sin del. I det arbetet ingår att arbeta efter både de nationella miljö kvalitetsmålen, generationsmålet och de globala målen för hållbar utveckling. Region Gävleborg har högt ställda mål, mål som ställer krav på ständig utveckling och förbättring av arbetet. I samverkan med företag, offentliga organ och ideella krafter ska Region Gävleborg arbeta för att Gävleborg går före i omställningen.

Effekterna av klimatförändringarna kommer att se olika ut i olika delar av världen. Även Gävleborg kommer att drabbas av temperaturförändringar och mer instabilt väder. Länet kommer också att påverkas av klimatförändringar i andra delar av världen, bland annat påverkan på jordbruket och livsmedelsförsörjningen globalt. Den globala pandemi som präglat 2020 har också visat på vikten av frågan om ökad grad av självförsörjning och lokal produktion. Att det produceras mat i hela Gävleborg är också en förutsättning för en levande landsbygd. För att öka självförsörjningsgraden och bidra till fler matföretagare ska Region Gävleborg bedriva ett aktivt arbete med Gävleborgs handlingsplan för Sveriges livsmedelsstrategi. Arbetet ska stärka och öka konkurrenskraften inom det regionala jordbruket. Att främja produkter och tjänster som är närproducerade, ekologiska och miljösmarta är en förutsättning för en hållbar regional utveckling.

Region Gävleborg deltog genom Hållbarhetsförvaltningen under 2019 och 2020 i det nationella SKL-projektet Modellregioner i syfte att integrera jämlikhet och jämställdhet i styrningen. Lärdomar från projektet ska tas tillvara i arbetet med att utveckla den modell som Hållbarhetsnämndens använder för att hållbarhetssäkra beslut. Hållbarhetssäkring innebär att konsekvenserna för social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet ska beskrivas i alla nämndens beslutsärenden.

Infrastruktur och fossilfria transporter

En väl fungerade fysisk och digital infrastruktur är centralt för att människor ska ha möjlighet att leva, bo och verka i hela Gävleborg. En infrastruktur som fungerar och som går att lita på är en förutsättning för nya jobb, välstånd, livskvalitet och minskad klimatpåverkan. För den fysiska infrastrukturen – järnväg, väg, cykelbanor, bredband och hamnar – är Region Gävleborg en viktig samverkanspartner och beslutsfattare.

Transporter är en av de viktigaste sektorerna för att Sverige ska kunna ställa om till ett fossilfritt välfärdsland. Vägtransporter står för den absolut största delen av utsläppen för inrikes transporter. En infrastruktur för hållbara transporter ger fler möjlighet att resa på sina

Upprättare:

villkor och samtidigt tära så lite som möjligt på miljön. Mängden energi vi lägger på transporter måste minska, våra resmönster måste ändras och de transporter som ändå sker måste bli fossilfria.

Att ställa om till fossilfria person- och godstransporter är en omställning som samtidigt kan bidra till regional utveckling. Gävleborg har goda förutsättningar för att inom transportsektorn bli Sveriges första fossilfria län. Länets kollektivtrafik är redan fossilfri. Före 2025 kommer Region Gävleborgs alla landbaserade transporter att bli fossilfria. Arbetet med Elväg Gävle har skapat nya samarbeten kring utsläppsfria transporter. ”Färdplan för att transportsystemet i Gävleborg ska vara fossilfritt till 2030” samlar länets relevanta aktörer i en gemensam process som gör det möjligt att samordna och synliggöra gemensamma prioriteringar för ett fossilfritt transportsystem. Genom färdplanen skapas en gemensamt förankrad målsättning och handlingsplan för Gävleborg. Region Gävleborg har flera ingångar i arbetet. Dels som ansvarig för att hålla ihop den regionala samverkan, dels som en organisation som är beroende av transporter i hela länet och dels som Region kollektivtrafikmyndighet med ansvar för allmän och särskild kollektivtrafik i hela länet. Arbetet ska leda till lösningar som skapar en inkluderande omställning i hela länet. Det innebär såväl lösningar för större mängder tungt gods i viktiga stråk som persontransporter till alla hushåll.

För att Sverige ska uppnå det nationella målet om 70 % lägre utsläpp inom transportsektorn 2030 är en snabb elektrifiering viktig. Omställningen till elektrifierade transporter måste gå mycket fortare än i dagsläget. Gävle hamn är en viktig nod för transporter till och från Mellansverige med ett stort flöde av gods som ger länet en unik situation kring vägtransporter. Gävleborg har särskilt goda förutsättningar att bidra till elektrifierade transporter som bygger på vätgas. De samarbeten som byggts upp inom ramen för Elväg Gävle och andra initiativ visar på potentialen. Vätgas och bränsleceller är områden som EU-kommissionen har pekat ut som strategiskt viktiga inom European Green Deal. På nationell nivå lyfts vätgas fram som en betydelsefull pusselbit för framtidens transporter. Tillsammans med lokala och regionala företag ska Region Gävleborg knyta ihop regionala, nationella och europeiska samarbeten för att möjliggöra ett införande av vätgasbaserade elektrifierade transporter.

Arbetet som Region Gävleborg gör inom ramen för ”Färdplan för att transportsystemet i Gävleborg ska vara fossilfritt till 2030” och andra samarbeten ska bidra till en diversifierad tillgång till fossilfria bränslen i länet. Länet har en unik position kring vätgas, men satsningar behövs för samtliga former av fossilfria transportmöjligheter. Möjligheterna är särskilt goda för biogas, eldrift samt fossilfri bensin och diesel. De senare framförallt som lösningar på kortare sikt.

Den absolut viktigaste infrastrukturensatsningen i Gävleborg är utbyggnaden av dubbelspår på Ostkustbanan. Det är en satsning som kommer att möjliggöra fler fossilfria gods- och persontransporter inom och genom Gävleborg. Det är också en investering som kommer att skapa nya förutsättningar för företagande och regional utveckling i länet.

En utbyggd Ostkustbana kommer inte bara att gynna orter och befolkning längs stråket, det kommer att gynna hela länet. Varje del av Ostkustbanan som byggs ut ger fördelar för hela stråket. Den storregionala samverkan är viktig för Ostkustbanan, framförallt inom Bottniska

Upprättare:

korridoren. Med utgångspunkten att hela länet ska leva och utvecklas vill vi inom ramen för arbetet med utbyggnaden av dubbelspår se över behovet av fler tågstationer för vår regionala tågtrafik, t ex i Nordanstigs kommun.

Den första delen som kommer att byggas ut är norrut från Gävle, inklusive en ny tågstation – Gävle Västra. I och med den nya tågstationen får Gävle och därmed Gävleborg nya och stärkta förutsättningar för regional utveckling. Placeringen förbättrar möjligheterna till arbets- och studiependling bl a till Gävle sjukhus och Högskolan i Gävle. Förändringen innebär att framförallt Region Gävleborg, Gävle kommun och Trafikverket måste jobba tätt tillsammans med en omfattande omstrukturering av Gävle stad där regionens stora ansvarsområden är planering av kollektivtrafiken och Framtidsbygget, dvs om- och tillbyggnaden av Gävle sjukhus.

För Norra Stambanan och Bergslagsbanan ligger fokus på att de investeringar som nu genomförs skall följas av åtgärder med målet att utveckla banorna så att de än bättre möter behoven för såväl godstransporter som persontrafik. Övergripande för infrastrukturarbetet är de storregionala samarbetena inom Östra Mellansverige och Mälardalsrådet centrala. Gävleborgs infrastruktur är en viktig del av hela Sveriges infrastrukturnätverk och kopplingar mot andra delar av landet måste utvecklas.

För att nå målsättningen om ett fossilfritt län måste resandet förändras. Förutom att ställa om dagens transportmedel till fossilfri energi måste också andra färdmedel användas mer. Mer resande och transporter måste ske med gång och cykel. En sådan omställning skapar förutsättningar för en mer jämlik infrastruktur. I ljuset av den globala pandemin är gång och cykling också ett mer smittskyddssäkert transportslag. Region Gävleborg kommer att ta fram en plan för hur cyklandet i länet kan utvecklas. Planen ska innehålla både ett infrastrukturperspektiv och ett resandeperspektiv. Cykelplanen ska fastslå vilka åtgärder som är viktigast för att underlätta och utveckla cyklandet i Gävleborg. Cykelplanen ska utgöra underlag i arbetet med ett nytt Trafikförsörjningsprogram och länsplan för regional infrastruktur.

Region Gävleborg gör i samråd med kommunerna prioriteringar angående alla delar av länets infrastruktur – järnväg, väg, cykelbanor, bredband och hamnar, medlen kommer från statlig nivå. 2018 antog regionfullmäktige en ny länsplan för regional transportinfrastruktur för Gävleborg. Planen gäller 2018-2029 och anger vilka infrastrukturåtgärder som genomförs och påbörjas under perioden. Utifrån fördyrningar och förseningar på statlig nivå ser vi ett behov av att göra en översyn av Länsplanen. Regeringen har också gett Trafikverket i uppdrag att inleda processen med att ta fram en ny nationell plan vilket indikerar att regionerna kommer att få i uppdrag att ta fram en ny länsplan för perioden 2022-2033 alternativt 2037. Under 2020 har Region Gävleborg ingått ett samverkansavtal med Trafikverket för att förbättra våra planeringsförutsättningar och det är viktigt att samarbetet utvecklas under 2021 inte minst för att samordna planeringsprocessen.

Attraktiva stationsområden ger kollektivtrafikresenärer en bekvämare resa genom utökad service. Stationsnära arbetsplatser gör kollektivtrafiken mer attraktiv för pendlare. Ett levande

Upprättare:

stationsområde med förbättrad tillgänglighet till bostäder, arbeten, handel, service, m.m. ger många fördelar för lokalsamhället. Regionen behöver utveckla arbetet med samordnad planeringen kring bostäder och infrastruktur/kollektivtrafik tillsammans med länets kommuner.

Tillgång till infrastruktur är och blir allt viktigare för människors möjligheter att leva, bo och arbeta, vilket blivit än tydligare under pandemin då vår efterfrågan av digitala tjänster för både distansarbete och konsumtion ökat. Bredband är centralt för denna möjlighet. Gävleborg har just nu stora utmaningar kring tillgång till bredband, framförallt när det gäller tillgången i mindre tätbefolkade områden. Fler aktörer måste göra ännu mer för att förbättra tillgången till bredband i länet. För Region Gävleborgs del handlar det om att både få ut mer fiber per krona och för att öka antalet kronor. Arbetet mot den nationella nivån är extra viktigt och behöver prioriteras med ett fokus på både resurstillgången och regelverket. Styrdokumentet Regional plan för bredband 2019-2025 är en viktig del i vårt arbete.

Ett hållbart resande och en pålitlig kollektivtrafik

Region Gävleborg ska bedriva en kollektivtrafik som är billig, enkel och bekväm. En väl fungerande kollektivtrafik är en förutsättning för en hållbar utveckling i hela Gävleborg. Kollektivtrafiken möjliggör på ett klimatsmart sätt studier och arbete på andra orter, bättre matchning på arbetsmarknaden samt ett större utbud av rekreation. Fokus ska ligga på att förbättra pålitligheten och tillgängligheten. Tillgänglighet handlar om att minska antalet hinder, fysiska som mentala. Målsättningen är en kollektivtrafik som möjliggör ett tillgängligt samhälle på fossilfri grund.

I Gävleborg ska det finnas förutsättningarna att bo och verka i hela länet, både i staden och på landsbygden. Det ska vara lätt att mötas och det ska finnas stora möjligheter för var och en att forma sin egen vardag. Region Gävleborgs kollektivtrafik och närtrafik är stommen men dessa målsättningar kan inte på ett effektivt sätt uppnås endast med den kollektivtrafik Region Gävleborg råder över och styr. Ett hållbart resande i hela länet kräver utveckling av fler former för hållbart resande och metoder för att locka fler att upptäcka hållbara transportmedel. Inom hållbarhetsnämndens verksamhet finns både kollektivtrafik och infrastruktur och båda dessa verksamheter och kompetenser behövs i utvecklingen av ett hållbart resande. Andra aktörer och andra trafikslag kan bidra. Region Gävleborg ska leta nya metoder och söka nya samarbeten i strävan mot att nå dessa mål. För att nå målsättningarna måste konsekvenserna för jämlikhet och jämställdhet analyseras när vi planerar för hållbart resande. Dessa inriktningar ska ligga till grund för arbetet med att ta fram ett nytt regionalt Trafikförsörjningsprogram där den långsiktiga inriktningen på kollektivtrafiken beskrivs. Målet är att programmet ska fastställas under 2021. Detta breddade uppdrag kan även föranleda ändringar i andra typer av styrdokument.

Utbudet är avgörande för att en större andel resor ska ske med kollektivtrafik. Vi har utvecklat utbudet starkt de senaste åren, med både satsningar på utökad busstrafik och timmestrafik på tåg på Ostkustbanan och Norra stambanan tillsammans med SJ. SJ-avtalet innebär förbättrade förutsättningar för ett hållbart resande i länet.

Upprättare:

Utveckling av kollektivtrafiken ska komma alla delar av Gävleborg till del på ett likvärdigt sätt och näst på tur är utvecklingen i Sandviken, Gävle och Bollnäs. På grund av det ekonomiska läget kan vi inte ange när dessa satsningar kommer att genomföras.

Att kollektivtrafiken är pålitlig är också avgörande för ökat resande. Att förbättra pålitligheten i tågtrafiken har varit huvudfokus under 2020 och kollektivtrafiken i Gävleborg är pålitlig. Men arbetet är ständigt pågående och inte minst ska de förebyggande åtgärderna inom tågtrafiken inför framförallt vintersäsongen fortsätta utvecklas.

Med Gävleborgs utspridda befolkning krävs en bra infrastruktur och en effektiv kollektivtrafik för att knyta ihop funktionella regioner för arbete och studier. En väl utbyggd och fungerande kollektivtrafik spelar en viktig roll för matchningen på arbetsmarknaden, ju längre det är möjligt att resa inom rimlig tid desto större blir utbudet av arbetskraft för arbetsgivare och utbudet av arbetsplatser för arbetstagare. De senaste åren har möjligheterna till studie- och arbetsmarknadspendling över länsgränserna blivit betydligt bättre. Arbeta med det nationella initiativet ”ett nationellt biljettsystem” kan sannolikt bidra till förenkling.

Närtrafiken en viktig del av möjligheterna för hela länet att leva och utvecklas. Närtrafiken är del av Region Gävleborgs anropsstyrda allmänna kollektivtrafik - kollektivtrafik som körs när resenärerna meddelat att de vill åka. 2019 nådde utbyggnaden av Närtrafiken hela länet och under 2020 arbetade vi med att följa upp och anpassa närtrafiken, ett arbete som fortsätter 2021 inom ramen för det breddade arbete med hållbart resande som beskrivits ovan.

Kollektivtrafiken är upphandlad, dvs den körs av andra aktörer. För- och nackdelar med att övergå till att bedriva kollektivtrafiken i egen regi helt eller delvis ska utredas och förslag på organisation med snarast möjliga övergång presenteras. De potentiella fördelarna är att kulle öka rådigheten över vilka prioriteringar och förändringar vi kan göra i kollektivtrafik på kort och lång sikt. Det handlar bland annat om att kunna vara anpassningsbar i en brådskande grön omställning eller om vi hamnar i samma situation som våren 2020 – en pandemi – och om möjligheten att styra personalens arbetsvillkor. Kostnaderna för kollektivtrafiken ökar nationellt och egen regi skulle innebära en större flexibilitet när det gäller ekonomiska prioriteringar på kort sikt.

Inom Hållbarhetsnämndens verksamhet gjordes de mest omfattande anpassningarna till covid-19 inom kollektivtrafiken. Anpassningarnas effektivitet och verkan ska, så snart det är möjligt, utvärderas och rutiner för liknande situationer ska upprättas. Kommande trafikförsörjningsprogram ska behandla krisberedskap och krishantering på en övergripande nivå.

Fossilfri energi

Ökad elektrifiering kommer att vara en viktig komponent i omställningen till nettonollutsläpp i transportsektorn och industrin. Då behövs ett robust elsystem med hög leveranssäkerhet, låg miljöpåverkan och el till konkurrenskraftiga priser.

Upprättare:

En effektiv användning av energi kan bidra till att stärka Sveriges konkurrenskraft, minska klimat- och miljöpåverkan och bidra till försörjningstryggheten.

Gävleborg har goda förutsättningar för att skapa hållbar regional och lokal energiproduktion. Redan idag produceras mycket energi från både vind och vattenkraft. Länet har stora outnyttjade möjligheter inom solenergin samtidigt som branschen utvecklas snabbt. Utvecklingen av fossilfria bränslen går allt fortare. Mer av produktionen och konsumtion behöver ske regionalt och lokalt – något som kan stärka den regionala utvecklingen, en cirkulär biobaserad ekonomi och är mindre miljöbelastande. Region Gävleborg ska bidra till produktion av mer solenergi och fossilfria bränslen i Gävleborg.

Ett elsystem där förnyelsebara energikällor står för en större del ställer nya krav på robusthet. Energilagring och energidistribution kommer spela en central roll, på såväl lokal, som regional och nationell nivå. De regionala förutsättningarna för elektrifierade transporter på vätgas skapar också möjligheter för energilagring. Region Gävleborgs arbete kring vätgas och bränsleceller ska leda till förutsättningar för lokal och regional energilagring.

Ett näringsliv där fossilfri energi används på bästa sätt kräver utveckling av en resurseffektiv, cirkulär och biobaserad ekonomi. Ett hållbart energisystem kräver också att produktionen ställer om och att konsumtionen minskar. Gävleborg har stora outnyttjade förutsättningar för en cirkulär ekonomi inom många områden, inom exempelvis tillverkningsindustrin, matproduktionen, bioekonomi och återanvändning. Genom att Gävleborg går före och investerar i klimat- och miljövänlig teknik stärks företagets konkurrenskraft. Företag i länet ska vara redo att sälja de innovationer som världen efterfrågar. Region Gävleborg kan bidra till den cirkulära ekonomin genom samverkan med företag, offentlig sektor och föreningar. Region Gävleborg ska ge det stöd som behövs för att kunna skapa ett klimatsmart, resurseffektivt och hälsofrämjande samhälle och bidra till en giftfri vardag.

För att stödja den gröna omställningen inrättade Region Gävleborg 2016 Ekocenter. Ekocentret ska fortsätta att utvecklas som en nod för en hållbar regional utveckling i länet – med fokus på cirkulär ekonomi, energi och grön omställning. Ekocenter arbetar också tillsammans med länets energi- och klimatrådgivare för att öka effektiviteten och minska konsumtionen av energi. Region Gävleborg behöver under 2021 fortsätta utveckla konstruktiva samarbeten avseende energieffektiviseringar och -besparingar tillsammans med relevanta aktörer, med särskilt fokus på länets företag oavsett storlek.

Jämlik och jämställd hälsa

Jämlik och jämställd hälsa är centrala områden för att länets invånare ska ha möjlighet att leva det liv de vill och bidra. Region Gävleborg ska bidra till att nå regeringens långsiktiga mål att sluta de påverkbara hälsogapen. Region Gävleborg ska arbeta för att minska klyftor mellan människor, mellan stad och landsbygd samt mellan fattiga och rika områden.

Hälsoläget i Sverige är generellt sett gott men hälsan är inte jämlikt och jämställt fördelad. Det finns systematiska skillnader i hälsa mellan samhällsgrupper med olika social position.

Upprättare:

Olika former av psykisk ohälsa har exempelvis ökat och är nu mycket vanligt, inte minst i yngre åldersgrupper. Hur man mår men också hur länge man lever är således socialt skiktat, men just därför också påverkbart genom olika insatser. Ett jämlikt Gävleborg är målet. Här är den jämlikhetsutredning Region Gävleborg utfört ett viktigt verktyg för att påvisa de komplexa sambanden och skapa dialog om åtgärder utifrån de förutsättningar som råder i Gävleborg. Utredningen tjänar som underlag i arbetet med att ta fram ett nytt regionalt Folkhälsoprogram, ett arbete som kommer att påbörjas under 2020.

God hälsa för alla, oberoende av social position, kön, funktionsförmåga, etnicitet, sexuell läggning, könsidentitet och ålder är målet för den regionala folkhälsopolitiken. Målet ska nås genom att skapa förutsättningar för människors inflytande och delaktighet, social och ekonomisk trygghet och genom att prioritera alla barn och ungdomars möjlighet att leva under goda och jämlika uppväxtvillkor. Fokus på tidiga och förebyggande insatser är en förutsättning för att nå målen. Nya kontaktytor till invånare inom folkhälsoarbetet ska utvecklas och de med störst behov ska prioriteras.

Region Gävleborg ska skapa förutsättningar för en god hälsa, inte styra människors vanor. Region Gävleborg gör den största insatsen för folkhälsan genom att ha väl fungerande verksamheter som når alla på ett likvärdigt sätt. För att skapa jämlika förutsättningar måste olika insatser riktas till olika grupper. Hållbarhetsförvaltningen ska bidra med kunskapsunderlag och metodstöd till andra delar av organisationen.

Den ojämlika hälsan är ytterst en återspeglning av ojämlika livsvillkor och handlingsmöjligheter som är djupt rotade i samhällsstrukturen, och därmed heller inget som snabbt kan åtgärdas. En utveckling mot mer jämlik hälsa kräver ett ihärdigt och långsiktigt arbete, med fokus på stegvisa förändringar. Här är jämlikhetsutredningen ett viktigt verktyg. Samtidigt som folkhälsoarbetet ska präglas av långsiktighet har pandemin medfört nya förutsättningar och nya utmaningar för människor och därmed för folkhälsoarbetet som vi ska anpassa arbetet till.

Forskningen pekar på ett brett spektrum av livsområden som är viktiga för hälsa, och det är därmed en stor bredd av samhällsaktörer och sektorer som kan påverka vilka resurser människor i olika samhällsskikt har tillgång till. För att alla dessa sektorer och aktörer ska kunna bidra krävs dock delaktighet och gemensamt ägarskap. Region Gävleborg arbetar tillsammans med flera aktörer för att påverka förutsättningarna för en god och jämlik hälsa.

Ett av de verktyg som Region Gävleborg arbetar med inom folkhälsoarbetet är sociala investeringar. Syftet med sociala investeringar är att styra resurser mot tidiga och förebyggande insatser, att stödja utvecklingen av nya metoder och nya former av samverkan för att nå mänskliga vinster och lägre samhällskostnader samtidigt som sociala problem förebyggs.

Svensk hälso- och sjukvård genomgår just nu stora förändringar där fokus ligger på patientens villkor och upplevelser – en omställning till Nära vård. I omställningen är förebyggande hälsa och folkhälsa centrala delar. Hållbarhetsförvaltningen ska bidra med kunskapsunderlag och metodstöd till andra delar av organisationen.

Upprättare:

Att skapa goda och jämlika uppväxtvillkor är redan prioriterat men 2020 skärptes också den nationella styrningen då Barnkonventionen blev lag. För Region Gävleborg innebär det att fortsätta att utveckla former för att integrera barnets perspektiv och barnets bästa i hela verksamheten inklusive beslutsprocesser.

De senaste åren har nya innovativa företagsformer blivit allt vanligare. De utgör ett viktigt komplement till traditionella företag och offentlig sektor genom sin flexibilitet och anpassning utifrån individen. Arbetsintegrerande sociala företag finns etablerade i Gävleborg men skulle behöva spridas mer för att nå ännu fler. Region Gävleborg behöver utveckla sitt arbete för att stötta initiativ inom sektorn. IOP – Ideellt Offentligt Partnerskap - är också en form för samarbete som regionen ska undersöka möjligheterna med inom folkhälsoarbetet.

Driftbudget, netto

	Budget 2020	Verksamhets- förändringar	Uppräk- ning	Övriga tillskott	Budget 2021	Plan 2022	Plan 2023
Verksamhetens nettokostnader enl Budget- och planeringsförutsättningar, mnkr	523,7		13,1		536,8	547,5	560,6
Förändring, %	-	0,0%	2,5%	0,0%	2,5%	2,0%	2,4%
Förändring enl nämndens förslag, mnkr	-				0,0		
Verksamhetens nettokostnader enl nämndens förslag, mnkr	523,7	0,0	13,1	0,0	536,8	547,5	560,6
Förändring, %	-	0,0%	2,5%	0,0%	2,5%	2,0%	2,4%

Hållbarhetsnämnden lämnar ett förslag till driftbudget netto för 2021 som uppgår till 536,8 mnkr. Totalt innebär förslaget en ökning av verksamhetens nettokostnad med 2,5 procent jämfört med budget 2020.

Kommentarer till tabell

Ökningen av verksamhetens nettokostnader utgörs av uppräknings.

Uppräkning

Enligt Budget- och planeringsförutsättningar

Uppräkningen motsvarar 13,1 mnkr och avser uppräkning med 2,5%

Övriga kommentarer

Prognosen för Hållbarhetsnämndens verksamhet 2020 är -67,6 mnkr vilket kommer regleras genom tilläggsanslag. Nämndens bedömning är att den föreslagna driftbudgeten för 2021 kommer sannolikt komma att kräva ett arbete för att komma i balans.

Upprättare:

Investeringsplan för maskiner och inventarier

mnkr	Inv ram 2020	Prognos 2020	Inv ram 2021
Hållbarhetsnämnden <i>varav investering 1 Nytt biljettsystem för kollektivtrafiken 4,0 mnkr</i>	3,0	0,0	0,0
Summa maskiner och inventarier	3,0	0,0	0,0

För att eliminera risken att X-trafik inte kan följa framtida lagkrav och ansluta till det nationella biljettsystemet krävs en ökad digitalisering och övergång till ett nytt framtida biljettsystem. Eftersom ramen för 2021 är 0 krävs en justering av denna för att denna investering ska kunna genomföras.